

JOURNAL OF GASTRONOMY HOSPITALITY AND TRAVEL

ISSN: 2619-9548

Journal homepage: www.joghat.org, <http://dergipark.gov.tr/joghat>

Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel (JOGHAT)

2019 – Volume: 2 Number: 2

Page: 157-170

Received: 28.11.2019

Revised: 09.12.2019

Accepted: 24.12.2019

Araştırma Makalesi (Research Article)

AYŞE HANIMIN KARARI: TURİZM, ÇALIŞMA YAŞAMI VE SÜREÇSEL DRAMA (AYŞE HANIM'S DECISION: TOURISM, WORK LIFE AND PROCESS DRAMA) *

Tuğçe ÖZOĞUL^{1*} (orcid.org/0000-0002-2263-4122)

Hakan SEZEREL^{**} (orcid.org/0000-0003-1521-8638)

*Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, Türkiye

**Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, Türkiye

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, turizm sektöründe çalışanların sorunlarının süreçsel drama yaklaşımı ile incelenmesidir. Bu amaçtan hareketle, süreçsel drama yaklaşımından yararlanılarak, kurgusal bir karakter (Ayşe Hanım) etrafında gelişen olayları takip eden öğrencilerin turizm alanında çalışmalarına ilişkin öngörüler geliştirmeleri hedeflenmiştir. Süreçsel drama, çeşitli durum ve oluşumlardan geçerek, yaşantı kaynaklı gelişen ve rol oynama, doğaçlama başta olmak üzere farklı canlandırma teknikleri ile yazma ve konuşma etkinlikleri ile geliştirilen veya sonuçlandırılan bir drama yaklaşımıdır. Süreçsel drama yaklaşımı doğaçlamalar ve rol oynamalar üzerine yapılandırılan, sürece ve zamana yayılan çalışmaları içermektedir. Bu yaklaşım öğretmen ve öğrencilere tüm yaşam deneyimlerini işin içine katarak, dramatik bir dünya çerçevesinde birlikte yaratmak ve keşfetmek için geniş içerikli bir ortam sunmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin süreçsel drama deneyimlerine yönelik algılarını daha iyi anlayabilmek için nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunda Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği, Turizm İşletmeciliği ve Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinde okuyan 18 öğrenci yer almaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formundan, gözlem notlarından ve ders dönemi boyunca öğrencilerin ders sonlarında yazmış oldukları katılımcı günlüklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen tüm verilere içerik analizi yapılmıştır. Araştırmada, süreçsel drama yaklaşımı ile turizm sektöründe çalışacak öğrencilerin mesleki hayatlarında yaşayacakları problemleri önceden deneyimleme fırsatı yakalayarak farkındalık kazandıkları, sorunlara yönelik çözüm önerileri getirebildikleri ve süreçsel drama yaklaşımının öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Eğitimi, Öğretim Yöntemi, Süreçsel Drama, Yaşantılara Dayalı Öğrenme, Çalışma Yaşamı

ABSTRACT

This research aims to investigate the problems of the employees in the tourism sector with a process drama approach. Based on this aim, it is aimed to develop predictions about the studies in the field of tourism by the students who follow the events developing around

* Bu çalışma, 11-13 Kasım 2019 tarihlerinde İspanya'da düzenlenen '12th Annual International Conference of Education, Research and Innovation' isimli kongrede sunulan 'Zooming on the "Real" Working Life: Applying Process Drama in Tour Guide Education' başlıklı poster bildirinin genişletilmiş halidir.

¹To cite this document: Özoğul, T. and Sezerel, H. (2019). Ayşe Hanımın Kararı: Turizm, Çalışma Yaşamı ve Süreçsel Drama, Journal of Gastronomy Hospitality and Travel, 2(2), 157-170. DOI: 10.33083/joghat.2019.24

Corresponding author: hakansezerel@anadolu.edu.tr

a fictional character (Ayşe Hanım) by using the process drama approach. Process drama is a drama approach which is developed or finalized by writing and speaking activities through different animation techniques, especially role-playing, improvisation, developing through life through various situations and formations. The process drama approach includes works that are structured on improvisations and role plays and spread over time and process. This approach provides teachers and students with a broader context to create and explore together in a dramatic world, incorporating all life experiences. In this research, a qualitative research method was used to better understand students' perceptions about process drama experiences. The study group of the research consists of 18 students studying at Anadolu University Faculty of Tourism, Tourism Guidance, Tourism Management and Gastronomy and Culinary Arts Departments. As a data collection tool, an interview form consisting of open-ended questions developed by the researchers, observation notes and participant diaries written by the students at the end of the course was used. All data were analyzed by content analysis. In this research, it is concluded that students who will work in tourism sector with the process drama approach have the opportunity to experience the problems they will experience in their professional lives, they gain awareness, they can provide solutions for the problems and that the process drama approach contributes to the personal development of the students.

Keywords: Tourism Education, Teaching Method, Process Drama, Experienced Learning, Working Life

1. GİRİŞ

Her ne kadar yerli araştırmalarda (Polat Üzümcü, 2015, s. 146; Zencir, Çoşkun ve Günay Aktaş, 2016, s. 1040; Polat Üzümcü ve Alyakut, 2017, s. 81; Zencir, 2017, s. 25) öğretim yöntemlerinin zenginleştirilmesi ve farklılaştırılması önerilse de, turizm eğitiminde yaparak ve yaşayarak öğrenmeye dayalı yaklaşımlara yönelik araştırmalar sınırlıdır (Armstrong, 2003; Bil, 2012; Urdal ve Sü Eröz, 2016; Sezerel, 2017; Benjamin ve Kline, 2019; Özoğul vd., 2019; Sezerel ve Özoğul, 2019). Bu nedenle, söz konusu alanda yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm eğitim ve öğretiminde yapılan çalışmalarda, rol oynama, doğaçlama, yaratıcı drama, uzman mantosu gibi çalışmalar hem müfredat geliştirmede hem de öğretim yöntemlerinin tasarlanmasında yer almaya başlamıştır.

Bu çalışmada, süreçsel drama yaklaşımından yararlanılarak, kurgusal bir karakter (Ayşe Hanım) etrafında gelişen olayları takip eden öğrencilerin turizm alanında çalışmalarına ilişkin öngörüler geliştirmeleri amaçlanmıştır. Buradan hareketle bu araştırmada süreçsel drama yaklaşımının seçilmesinin nedeni, süreçsel drama yaklaşımının turizm sektöründe çalışan bir karakterin yaşantısından yola çıkarak turizm sektöründe çalışan personel sorunlarını inceleme olanağı yaratmasıdır. Alanyazın incelendiğinde turizm ve drama ile ilişkili olarak yapılan çalışmaların (Armstrong, 2003; Bil, 2012; Urdal ve Sü Eröz, 2016; Sezerel, 2017; Benjamin ve Kline, 2019; Özoğul vd. 2019; Sezerel ve Özoğul, 2019) oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Armstrong (2003) çalışmasında rol oynama tekniğinin sürdürülebilir turizm yönetimi konusunda mesleki becerilerin öğretilmesinde etkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bil (2012) araştırmasını yaratıcı drama yöntemiyle verilen hizmet içi eğitimin klasik yöntemle verilen eğitime oranla daha etkili olup olmadığını belirlemek üzere gerçekleştirmiştir. Urdal ve Sü Eröz (2016) drama eğitiminin konaklama işletmelerindeki iş görenlerin sosyal yetenekleri üzerine etkisini incelemiştir. Sezerel (2017) yaratıcı drama yöntemine yönelik görüşlerin belirlenmesi ve yöntemin etkililiği üzerine araştırma yapmıştır. Benjamin ve Kline (2019) doğaçlama tekniğinin bireylerin güven duymalarının ve işbirlikçi öğrenme ortamlarının iyileştirilmesinde etkisini araştırmıştır. Özoğul vd. (2019) yaratıcı dramayı bir öğretim yöntemi olarak kullandıkları araştırmalarında yöntemin öğrenmedeki rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Sezerel ve Özoğul (2019) ise uzman mantosu yaklaşımının turist rehberliği eğitiminde uygulanabilirliğini tartışarak, öğrencilerin uzman mantosu yaklaşımı tabanlı derslere yönelik algılarını incelemiştir. Yapılan alanyazın taramasında, araştırmanın odak noktası olan turizm eğitimi ve süreçsel drama ilişkisini ele alan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın, turizm disiplini ve süreçsel drama yaklaşımının bir arada ele alınması açısından özgün değere sahip olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer katkısı ise bu konuda araştırma/çalışma yapacak eğitmenlere bir örnek sunmasıdır.

Araştırmada turizm sektöründe çalışanların sorunlarının incelenmesi amacıyla süreçsel drama yaklaşımından yararlanılmıştır. Süreçsel drama, çeşitli durum ve oluşumlardan geçerek, yaşantı kaynaklı gelişen ve rol oynama, doğaçlama başta olmak üzere farklı canlandırma teknikleri ile yazma ve konuşma etkinlikleri ile geliştirilen veya sonuçlandırılan bir drama yaklaşımıdır. Süreçsel drama yaklaşımı; doğaçlama ve rol oynama teknikleriyle yapılandırılarak, belirli bir zaman dilimine yayılan sistematik çalışmaları içermektedir. Bu yaklaşım, öğretmen ve öğrencilere tüm yaşam deneyimlerinden yararlanarak, dramatik bir dünya çerçevesinde birlikte yaratmak ve keşfetmek için geniş içerikli bir ortam sunmaktadır. Bu ortamlarda genel amaç, öğrencilerin kendileri ve çevreleri ile ilgili bakış açılarını ve anlayışlarını geliştirebilmektir (Adıgüzel, 2016, s. 389).

Süreçsel drama, dışsal bir izleyicinin olmadığı ancak içsel izleyici performansı ile gerçekleştirilen drama türünü tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Bowell ve Heap, 2013, s. 6). Süreçsel drama, müfredat ve sınıf yönetiminde iki güçlü adımı doğal olarak somutlaştırmakta ve her ikisini de geleneksel Batı tiyatrosu pratiğinden uzaklaştırmaktadır. Öncelikle, tüm öğrenciler pasif bir seyirci ya da dinleyici olmaktan ziyade dramatik eylem içinde genellikle kurgusal bağlamda olan karakterler olarak her zaman aktif bir şekilde rol almaktadırlar. İkinci olarak, genel yapı genellikle öğretmen tarafından oluşturulup kontrol edilse de öğrencilere rollerini ve işlevlerini nasıl yorumlayacakları konusunda belirli bir dereceye kadar özgürlük verilmesini gerektirmektedir. Genellikle öğretmenler, drama planlamasında öğrencilere yardımcı olmak veya liderlik yapmak için uygulama sürecinin belirli noktalarında dahil olmaktadır (O'Toole vd., 2009, s. 105).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Tasarımı ve Örneklem

Araştırmada, öğrencilerin süreçsel drama deneyimlerine yönelik algılarını daha iyi anlayabilmek için nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu 18 öğrenci oluşturmaktadır. Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği, Turizm İşletmeciliği ve Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinde okuyan ve bölüm kapsamında seçmeli ders olarak verilen drama dersini seçen öğrenciler yer almaktadır.

2.2. Oturumların Planlanması

Araştırmacıların, süreçsel drama yaklaşımının ele alındığı konulu atölye deneyimleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya başlamadan önce ilgili alanyazında süreçsel drama yaklaşımı incelenmiş ve araştırmacıların katıldığı atölyelerde aldıkları notlardan yararlanılmıştır. Oturumlar olası eylem noktaları ve uygulanabilecek olası teknikler temelinde planlanmıştır. Süreçsel dramanın doğası gereği oturumlara ilişkin temel akış planları öğrencilerin yönlendirmeleri doğrultusunda uygulanmıştır. Bowell ve Heap (2001), süreçsel dramanın planlama ilkeleri olarak altı temel başlık belirlemişlerdir (Adıgüzel, 2016, s. 398). Oturumların planlanması aşamasında bu planlama ilkelerinden yararlanılmıştır:

- Tema/Öğrenme Alanı: Turizm sektöründe çalışan personel sorunları
- İçerik (Konular): Ayşe Hanımın turizm sektöründe yaşadığı sorunlar
- Roller: Ayşe Hanım, Ayşe Hanımın ailesi, okul arkadaşları, çalışma arkadaşları
- Çerçeve/Taslak: Turizm sektöründe çalışan Ayşe Hanımın çalışma hayatında yaşadığı sorunlara yönelik tüm sürecin işlenmesi
- İşaret (İpucu, Araç-Gereçler): Kamera, fotoğraf makinesi, masa, minderler, yazı tahtası, kağıtlar, kalemler, fotoğraf, renkli fon kartonları, renkli kalemler, bant, makaslar, eski gazete ve dergiler
- Stratejiler (Teknikler): Boş sandalye, gerçek an, küçük grupla doğaçlama, duvardaki rol, geriye dönüş, donuk imge, tüm grupla doğaçlama, dedikodu halkası, rol içinde yazma, araştırma, tartışma, röportaj-görüşme-sorgu, ikili eş zamanlı doğaçlama, toplantı düzenleme, uzman görüşü, televizyon programı, rol koridoru

Yukarıda sıralanan ilkeler doğrultusunda oturumların taslak planları oluşturulmuştur. Hazırlanmış olan taslak planda, turizm sektöründe çalışan personel sorunlarının ele alınmasına yönelik etkinlikler yer almıştır. Ayrıca, süreç içinde öğrencilerin yönlendirmelerine bağlı olarak eş zamanlı planlama ve uygulama süreci yaşanmıştır. Aşağıda, ön metin, başlangıç anı ve uygulama aşamasında gelişen oturumlara yer verilmiştir (Tablo 1). Uygulanan planda olası eylem noktaları, olası teknikler ve olası yönergeler de yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 1. Ön metin.

Ayşe Hanım X üniversitesi Turizm İşletmeciliği Bölümü mezunudur. Okuldan mezun olduktan sonra turizm işletmeciliği alanında yüksek lisans yapmış, bu süre zarfında bir süre iş aramış ve otelcilik sektöründe çalışmaya başlamıştır. Farklı departmanlarda 20 yıllık iş tecrübesi bulunan Ayşe Hanım, beş yıldır Y otelinde insan kaynakları müdürü olarak görev yapmaktadır. Bir gün Ayşe Hanıma otelin genel müdüründen bir yazı gelmiştir. Yazının içeriği şu şekildedir:

Ayşe Hanım,
İşletmemizin ekonomik krizden etkilenmesi nedeniyle oda doluluk oranlarının giderek azaldığı görülmüştür. Buna bağlı olarak tasarruf ihtiyacı doğmuş, son beş aydır çalışanların maaşları eksik ödenmiş ve bazı çalışanlara ücretsiz izin verme gündeme gelmiştir. İşletme faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak adına işletmede küçülmeye gidilmesine karar verilmiştir. İşletmede küçülme çalışmalarının önümüzdeki haftadan itibaren başlatılması ve buna bağlı olarak personel sayısının azaltılması gerekmektedir. İşten çıkarılacak personel seçiminde çalışanların performansına ve tecrübelerine göre değerlendirme yapmanız beklenmektedir. İşten çıkarılacak personel listesinin 15 gün içinde tarafıma gönderilmesi rica olunur.

Ahmet Yakupoğlu
Genel Müdür

Ayşe Hanım bu yazıyı okuduktan sonra genel müdürle konuşmaya karar vermiş ve Ahmet Beyin yurtdışından dönmesini beklemiştir. İki gün sonra yurt dışından dönen Ahmet Beyin odasına giderek, çalışanlar arasında geçimini tek başına sağlayan çocuklu kadınların ve engellilerin bulunduğunu, bu nedenle personel çıkarmayacağını belirterek itiraz etmiştir. Ahmet Bey bunun üzerine sinirlenmiş ve bir hafta içinde listenin eline ulaşmaması durumunda kendisinin yeni bir iş araması gerektiğini, bu görevi yerine getirecek yeni bir insan kaynakları müdürünün kolaylıkla bulunabileceğini ifade etmiş ve Ayşe Hanımın odasından çıkmasını istemiştir. Ayşe Hanım odasına döndüğünde düşünceli bir şekilde masasına oturmuştur. Çok geçmeden, birkaç ay önce yurt dışındaki bir otele yaptığı iş başvurusu sonucuna ilişkin bir e-posta geldiğini fark etmiştir. E-postada Ayşe Hanımı işle ilgili detayları görüşmek üzere otele davet ettikleri yazmaktadır.

Tablo 2. Uygulama sürecinde yararlanılan oturum planları.

1. Oturum		
<ul style="list-style-type: none"> Tanışma ve ısınma etkinlikleri 		
2. Oturum		
<ul style="list-style-type: none"> Oyuncakçı dükkanı Sizler Y otelinin çalışanlarısınız. Ayşe Hanım sizi neden işten çıkarmamalı? 		
Eylem Noktaları	Teknikler	Yönergeler
Ayşe Hanımın iş çevresinde kimler var? Nasıl bir ortamda çalışıyor?	Duvardaki rol	Ayşe Hanımın otelde birlikte çalıştığı düşünülen diğer kişiler ya da çevresi hakkında bilgi toplayalım.
İpuçları neler olabilir? Bundan önce veya o anda neler olmuş olabilir?	Gerçek an, küçük grupla doğaçlama	Problemi çözmeyi askıda bırakarak başlangıç anını canlandırınız.
3. Oturum		
<ul style="list-style-type: none"> Makine etkinliği Turizm işletmeleri bir makine olsaydı nasıl bir makine olurdu? 		
İşten çıkarılan turizm çalışanlarının yaşadığı sorunlar nelerdir?	Televizyon programı, uzman görüşü	İşten çıkarılan turizm çalışanlarının yaşadığı sorunların tartışıldığı bir televizyon programı hazırlayınız.
Turizmde istihdam sorunları: Turizm çalışanları neden işten çıkarılıyor? Sektörde kimler istihdam ediliyor? İş gören devir oranları nasıl?	Araştırma, tartışma	Turizm sektöründeki istihdam sorunlarına yönelik araştırma yaparak konuyla ilgili rapor yazınız.
4. Oturum		
Bundan 15 yıl önce Ayşe Hanım bir otelde kat hizmetleri departmanında çalışmıştır. O günlerde, bugün kendisinin başkalarına yapmak zorunda kaldığı şey, kendi başına gelmiştir. Kat hizmetleri departmanında personel çıkarma kararı alınmış ve çıkarılacak personelin	Küçük grupla doğaçlama	Ayşe Hanımın işten çıkarılmamak adına gösterdiği çabaları ve yaşadıklarını canlandırınız.

performansına göre karar verilmesi gerekmiştir. Ayşe Hanım o günler de neler yaşamıştır?		
Çalışanlar işten çıkarılma ile ilgili ne düşünüyor?	Rol içinde yazma	Çalışanlar olarak Ayşe Hanıma işten çıkarılma ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi içeren bir mektup yazınız. (Yazılan mektuplar sınıfın ortasına bırakılır. Herkes birer mektup alır ve mekanda serbest dolaşarak yüksek sesle okur. Olabildiğince çok mektup okunur. Çember olunur ve ‘Hangi mektup sizi daha çok etkiledi?’ diye sorulur.)
Çalışanların işten çıkarılma konusu Ayşe Hanımın rüyasına girmiştir.	Küçük grupla doğaçlama, rüya düzeni	Ayşe Hanımın çalışanları kovduğunu gördüğü rüyasını canlandırınız. Canlandırmayı rüyadan uyanma ile bitiriniz.
5. Oturum		
• Düğüm etkinliği		
Çalışanların işten çıkarma ile ilgili tepkileri nelerdir?	Dedikodu halkası	Personel çıkarma ilgili dedikodu otelde hızla yayılmıştır. Çalışanlar olarak aranızda bu konuyu tartışınız.
Ayşe Hanımın sorunlara yönelik bakış açısı nasıldır?	Röportaj-görüşme-sorgu, ikili eş zamanlı doğaçlama	Turizm sektöründe çalışanların sorunları ve çözüm önerileri hakkında Ayşe Hanım ne düşünüyor?
Ayşe Hanımın otelcilik sektöründe çalışırken yaşadığı sorunları içeren anlar neler olabilir?	Donuk imge, küçük grupla doğaçlama, geriye dönüş	1. Grup: Ayşe Hanımın işe ilk başvurma anını canlandırınız. 2. Grup: Ayşe Hanımın işteki ilk gününü canlandırınız. 3. Grup: Ayşe Hanımın çalışmaya başladıktan bir yıl sonrasını canlandırınız. 4. Grup: Ayşe Hanımın çalışmaya başladıktan beş yıl sonrasını canlandırınız. 5. Grup: Ayşe Hanımın çalışmaya başladıktan on yıl sonrasını canlandırınız.
6. Oturum		
Bugüne kadar derste neler yapıldı? Bir katılımcı anlatır. Süreç hatırlanır. Ayşe Hanım için eklenen yeni bilgiler hatırlatılır.		
• Heykel: Grup dörde ayrılır. Her gruptan bir lider seçilir. Grup lideri, Ayşe Hanımın hikâyesinden bir anı seçer ve diğer grup üyelerine o anı yansıtacak bir form verir. Diğer gruplar heykel formunu inceler. Ne anlatılmak istendiği tartışılır. Sonrasında dört heykel birleştirilerek tek bir heykel formu oluşturulur.		
Katılımcı gözüyle süreci nasıl değerlendirirsiniz?	İkili eş zamanlı doğaçlama	Katılımcılar A ve B olarak ayrılır. A’lar B’lerin katılımcı gözüyle bu süreçte neler olduğunu düşünmelerini ve süreci değerlendirmelerini ister. Sonra roller değiştirilir.

Farklı paydaşların bakış açılarıyla turizm sektöründe çalışan personel sorunları nelerdir?	Toplantı düzenleme, uzman görüşü	Aşağıdaki paydaşlarla turizm sektörünün sorunlarının tartışıldığı bir toplantı düzenleyiniz. 1. Grup: Öğrenci bakış açısıyla turizm sektöründe çalışan personel sorunları 2. Grup: Eğitimci bakış açısıyla turizm sektöründe çalışan personel sorunları 3. Grup: Sektör çalışanlarının bakış açısıyla turizm sektöründe çalışan personel sorunları
7. Oturum		
• Kuş kafeste oyunu		
Turizm sektöründe çalışan personelin yaşadığı sorunların çözümüne yönelik yapılan iyileştirme çalışmaları var mıdır?/Neler olabilir?	Araştırma-Tartışma	Turizm sektöründe çalışan personelin yaşadığı sorunların çözümüne yönelik yapılan iyileştirme çalışmaları var mıdır?/Neler olabilir? Araştırma yaparak rapor hazırlayınız.
Turizm sektöründe çalışan personelin yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?	Televizyon programı, uzman görüşü	Turizm sektöründe çalışan personelin yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerilerinin tartışıldığı bir televizyon programı hazırlayınız.
8. Oturum		
• Tüm grupla heykel		
Ayşe Hanım personel listesi hazırlamaktan vazgeçip işten ayrılmaya karar verir. Ayşe Hanım işten ayrılmalı mı? Ayrılmamalı mı?	Rol koridoru	Ayşe Hanım çalıştığı sektörü değiştirmek istemektedir. Koridorun bir tarafı Ayşe Hanımı temsil eder. Diğer tarafı da karar vermesine yardımcı olabilecek aile üyelerini veya arkadaşlarını temsil eder. Ayşe Hanım işten ayrılmalı mı? Ayrılmamalı mı? Karar vermesine yardımcı olunuz.
Ayşe Hanımın yaşamındaki gelişmeler neler olabilir?	Küçük grupla doğaçlama	Ayşe Hanımın yaşamındaki gelişmeleri canlandırınız. 1. Grup: Ayşe Hanımın karar verdikten bir gün sonrası 2. Grup: Ayşe Hanımın karar verdikten bir yıl sonrası 3. Grup: Ayşe Hanımın karar verdikten beş yıl sonrası 4. Grup: Ayşe Hanımın karar verdikten on yıl sonrası
9. Oturum: Çalışmanın sonlandırılması ve değerlendirilmesi		
<ul style="list-style-type: none"> • Gazete hazırlama etkinliği • Çalışmanın değerlendirilmesi 		

2.3. Uygulama Süreci

Araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde drama dersliğinde gerçekleştirilmiştir. Derslikte beyaz yazı tahtası ve minderler bulunmaktadır. Dersliğin zemini ahşap parkedir. Uygulamaya geçmeden önce araştırma kapsamına alınan öğrencilere uygulama hakkında detaylı bilgi verilmiş ve gönüllü katılım onayları yazılı olarak alınmıştır. Yürütülen derslerde, katılımcıların izni doğrultusunda fotoğraflar ve uygulama

sürecinin videoları çekilmiştir. Bu yolla, araştırma sürecini gözlemlemek ve hatırlamak mümkün hale gelmiştir.

Araştırma, 11.01.2019-08.05.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın konu seçimi, ön hazırlık aşaması ve ilgili alanyazın incelemelerini kapsayan süreç 11.01.2019 tarihinde başlamış, atölyelerin hazırlanmasından sonra araştırmanın uygulanması ise 2018-2019 öğretim yılı bahar döneminde 13.02.2019-08.05.2019 tarihleri arasında 18 saat süren 9 oturumla gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri, süreçsel drama oturumlarına katılan öğrencilerin her oturum sonunda yazdıkları günlüklerden, gözlem notlarından ve öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilmiştir. Öğrencilere günlük tutmaya başlamadan önce nasıl günlük tutacakları konusunda açıklamalarda bulunulmuştur. Öğrencilerden süreç boyunca ne hissettiklerini, ne algıladıklarını ve süreç hakkında ne düşündüklerini yazmaları istenmiştir. Ayrıca, tutulan günlüklerde öğrencilerin deneyimlerini açık, anlaşılır ve dürüst bir şekilde yazmaları istenmiş, günlüklerinde ne yazarlarsa yazsınlar not kaygısının olmayacağı vurgulanmıştır. Her oturumun sonunda günlük yazılması bir görev haline getirilmiş ve günlükler araştırmacının gözetimi altında yazılmıştır. Araştırmada analiz edilmek üzere elde edilen tüm günlüklerden (193 günlük) yararlanılmıştır. Uygulama sonunda öğrenciler üç gruba ayrılarak odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Birinci görüşme, 19 dakika 37 saniye; ikinci görüşme, 29 dakika 5 saniye ve üçüncü görüşme, 48 dakika 38 saniye sürmüştür. Odak grup görüşmelerinde sorulan araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

1. Süreçsel drama deneyiminize ilişkin görüşleriniz nelerdir?
2. Süreçsel drama yaklaşımı ile işlediğimiz dersi biçim ve içerik olarak nasıl değerlendirirsiniz?
3. Uygulama sürecinde sorun yaşadınız mı? Yaşadığınız sorunlar nelerdir?
4. Uygulama süreci ile ilgili önerileriniz nelerdir?

2.5. Verilerin Analizi

Nitel veriler, Maxqda nitel veri analizi programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada tümevarımsal içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, değişkenler veya temalar arasındaki tutarlı kalıpları ve ilişkileri belirlemek için nitelikli bir metinsel veriyi benzer gruplara veya kavramsal kategorilere sınıflandırma işlemi olarak tanımlanmaktadır (Julien, 2008, s. 120). Tümevarımsal çözümlenme, araştırmacıya ön bir hipotez olmadan veriyi inceleme fırsatı vermektedir. Keşfedilecek ne varsa onu keşfetme anlayışına ilişkin olan bu açıklık nitel araştırmaya özgü bir şey olarak betimlenmektedir. Bu durum araştırmacının gerçeği olduğu gibi keşfetmesine izin vermektedir (Patton, 2002'den aktaran, Best ve Kahn, 2017, s. 266). Nitel verilerin analizinde ses kayıtlarının ve katılımcı günlüklerinin bilgisayar ortamında yazılı metne dönüştürülmesinden sonra yazılı metinler araştırmacılar tarafından tekrar tekrar okunmuş, analiz aşamasına geçilmiştir. Katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Katılımcılar K1, K2, ... , K18 şeklinde kodlanmıştır. Sonrasında elde edilen kodlamalar araştırmacılar tarafından yeniden ele alınmış, görüş birliğine varılarak son haline getirilmiştir.

2.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Bu araştırmada nitel verilere yönelik Creswell (2009) tarafından önerilen güvenilirlik ve geçerlilik stratejileri kullanılmıştır. Creswell (2009, s. 190) Gibbs (2007) tarafından önerilen bazı güvenilirlik stratejilerinin kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırmada yararlanılan stratejiler aşağıda açıklanmaktadır:

- *Yazılı metinlerin kontrolü:* Araştırmacılar, hatasız olduklarından emin olmak için katılımcı günlüklerini, gözlem notlarını ve yazılı metne dönüştürülen görüşmeleri kontrol etmiştir.
- *Kodların kontrolü:* Kodlama sürecinde kod tanımında herhangi bir değişikliğin önlenmesi için kodlar tekrar tekrar okunmuş ve karşılaştırılmıştır. Kodlamalar bağımsız bir araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir.
- *Takım içi araştırma:* Elde edilen temalar, alt temalar ve kodlar araştırmacılar arasında tartışılmış ve görüş birliğine varılmıştır.

- *Bağımsız araştırmacı kontrolü:* Elde edilen temalar, alt temalar ve kodlar, nitel veri analizinde uzman bağımsız bir araştırmacıya sunulmuş ve görüş alınmıştır.

Geçerlilik, nitel araştırmanın güçlü yönlerinden biridir ve bulguların araştırmacı, katılımcı veya okuyucu için doğru olup olmadığının belirlenmesine dayanmaktadır (Oreswell ve Miller, 2000'den aktaran Creswell, 2009, s. 191). Araştırmada kullanılan Creswell'in (2009, s. 191) önerdiği bazı geçerlilik stratejileri aşağıda verilmiştir:

- *Üçgenleme:* Araştırma verileri katılımcı günlükleri, gözlem notları ve görüşmeler yoluyla farklı veri toplama araçlarıyla elde edilmiş ve veri kaynağı açısından zenginlik sağlanmıştır.
- *Detaylı açıklama:* Bu çalışmada araştırma süreci hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Ayrıca, verilerden elde edilen sonuçların ayrıntılı açıklamalarına yer verilmiştir.
- *Ön yargının netleştirilmesi:* Bu araştırmada uygulamayı yürüten araştırmacı, derslerde her bir öğrenciye benzer davranışlar sergileme konusunda çaba göstermiştir.
- *Alanda uzun zaman geçirmek:* Dersleri yürüten araştırmacı, çalışılan konuyu derinlemesine anlamak ve katılımcılar hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmak amacıyla araştırma sürecini bir eğitim döneminde sürdürmüş ve katılımcıların gerçek ortamlarında edindiği deneyimlerden daha doğru veya geçerli sonuçlara ulaşmaya çalışmıştır.
- *Akran/meslektaş değerlendirmesi:* Verilerin analiz aşamasında; kodlar, alt temalar ve temalar bağımsız bir araştırmacıya sunulularak görüş alınmıştır. Ayrıca; elde edilen kodlar, alt temalar ve temalar, nitel veri analizinde uzman bir araştırmacının görüşüne sunulmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Görüşmelerden Elde Edilen Temalar

Görüşmelerden elde edilen verilerden beş temaya ulaşılmıştır. Araştırmada öğrenci görüşleri; ders süreci, beceri, duygusal deneyim, öneriler ve öğrenme temaları altında incelenmiştir. Görüşmelerden ortaya çıkan temalar ve kodlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Görüşmelerden ortaya çıkan temalar ve kodlar.

Kod Sistemi	1. Odak Grup Görüşmesi	2. Odak Grup Görüşmesi	3. Odak Grup Görüşmesi	TOPLAM
▼ DERS SÜRECİ				0
▼ Farkındalık kazanma				0
Mesleki farkındalık	1		1	2
Kişisel farkındalık			1	1
Çalışma hayatına hazırlama	4	6	3	13
▼ BECERİ				0
İletişim kurabilme	14	7	5	26
Takım çalışması	5	5	5	15
Problem çözebilme	5	3	1	9
Yaratıcılığın gelişmesi	7	3	2	12
Farklı bakış açılarını görebilme	1	3	3	7
▼ DUYGUSAL DENEYİM				0
Eğlenmiş hissetme	1		1	2
Keyifli hissetme	2	1		3
▼ ÖNERİLER				0
Daha fazla ısınma etkinlikleri olmalı	2	2	2	6
▼ ÖĞRENME				0
Akran yoluyla öğrenme	1		2	3
Deneyimleyerek öğrenme		3	1	4
Akılda kalıcılık		1		1
Σ TOPLAM	43	34	27	104

3.1.1. Ders süreci teması

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğrenciler, süreçsel drama yaklaşımı aracılığıyla kişisel ve mesleki konularda farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrenciler derste yer alan etkinlikler sayesinde çalışma hayatına hazırlandıklarını söylemişlerdir. Öğrenci görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

K1: *'Bu dersten önce turizm sorunları deyip geçiyordum. Ama ayrıntılı bir şekilde düşünmüyordum açıkçası. Ama bu dersten sonra gerçekten bu sorunların somut bir şekilde var olduğuna, soyuttan çok somuta döndü benim için.'* (Turizm Rehberliği 4. Sınıf)

K4: *'Bölümümüzle ilgili şeyler işledik genel olarak. Sorunları nasıl çözeriz? Ne yaparız? Bir nevi geleceğe hazırladı bizi yani.'* (Turizm Rehberliği 4. Sınıf)

K8: *'Benim her hangi bir deneyimim yoktu. Ama burada sanki hepimiz bir oteldeymişiz gibi, turizm sektöründe hepimiz bir yerde çalışıyormuşuz gibi, sürekli onun üzerine koyarak ilerledik. Şu sorunu alayım, şunun çözümünü alalım. Günden güne, haftadan haftaya bir yerde çalışıyormuşuz gibi, gerçekten orada olan bir grupmuşuz ve gerçekten ona bir çözüm arıyormuşuz gibiydi. Bu bakımdan çok hoşuma gitti.'* (Turizm İşletmeciliği 3. Sınıf)

3.1.2. Beceri teması

Öğrenciler, süreçsel drama yaklaşımıyla iletişim, takım çalışması, problem çözebilme, yaratıcılık ve farklı bakış açılarını görebilme becerilerinin geliştiğini belirten ifadeler kullanmışlardır. Öğrenci görüşleri şu şekildedir:

K4: *'Süreçsel drama yaparken çabuk düşünme ve problem çözme üzerine çalıştık genel olarak. Bu şekilde becerilerimiz gelişti.'* (Turizm Rehberliği 4. Sınıf)

K8: *'Çok farklı görüşleri görmüş oldum böylelikle. Çünkü sürekli farklı bir gruptaydım ve insanlar aslında çok farklı düşünüyor, bu alanda onu gördüm.'* (Turizm İşletmeciliği 3. Sınıf)

K14: *'Daha önce hiçbir şekilde insan önünde bir şey sunmak veya konuşmak bile benim için çok gerici bir şeyken, hatta doğaçlamalarda bile böyle kekelerken sonlara doğru daha rahatladığımı hissettim.'* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü 1. Sınıf)

3.1.3. Duygusal deneyim teması

Öğrenciler süreçsel drama yaklaşımının ele alındığı derslerde eğlenmişler ve keyifli hissetmişlerdir. Konuyla ilgili öğrenci görüşleri aşağıda yer almaktadır:

K5: *'Hem eğlenceli olduğunu hem de bir yandan kendi alanım açısından öğretici olduğunu düşündüm.'* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 4. Sınıf)

K11: *'Çok da eğlenceli geldi bana.'* (Turizm Rehberliği 4. Sınıf)

K15: *'Zaman geçtikçe dersler gayet keyifli oldu. Hatta bizim için rahatlatıcı oldu, güzeldi.'* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü 2. Sınıf)

3.1.4. Öneriler teması

Öğrenciler süreçsel drama yaklaşımının ele alındığı derslerde daha fazla ısınma etkinliklerinin yer alması konusunda öneride bulunmuşlardır. Öğrenci görüşleri şu şekildedir:

K2: *'Tanışma haftasının uzatılması veya sürenin uzatılması çok işimize yarayacak.'* (Turizm Rehberliği 1. Sınıf)

K13: 'Isınma haftası belki bir hafta daha uzatılabilir.' (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 2. Sınıf)

3.1.5. Öğrenme teması

Öğrenciler süreçsel drama yaklaşımı ile arkadaşlarından bilgi edinerek akran yoluyla öğrendiklerini ve aynı zamanda turizm sektöründe çalışan personel sorunlarını ve çözüm önerilerini deneyimleyerek öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, öğrenciler bu yaklaşımla öğrendikleri bilgilerin akılda kalıcı olduğunu söylemişlerdir. Konuyla ilgili öğrenci görüşleri aşağıda yer almaktadır:

K8: 'Deneyimleyerek öğrendiğimiz için bence her şey daha kalıcı oldu.' (Turizm İşletmeciliği 3. Sınıf)

K12: 'Mesela rehberlik bölümünde okuyan öğrencilerin ne problemler yaşadığına dair en ufak bir fikrim de yoktu. Şu an onları öğrenmiş oldum. Gastronomi bölümü veya işletme bölümü öğrencilerinin yaşamış olduğu, yaşayabileceği sorunları öğrenmiş oldular.' (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 3. Sınıf)

K14: 'Ben mesela birinci sınıf öğrencisiyim ve turizm sektörüne yeni yeni girdiğim için burada çok fazla görüşü farklı farklı öğrencilerden öğrendim, o iyi oldu.' (Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü 1. Sınıf)

3.2. Katılımcı Günlüklerinden Elde Edilen Temalar

Katılımcı günlüklerinden elde edilen verilerden üç temaya ulaşılmıştır. Araştırmada öğrenci görüşleri; ders süreci, beceri ve duygusal deneyim temaları altında incelenmiştir. Katılımcı günlüklerinden ortaya çıkan temalar ve kodlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcı günlüklerinden ortaya çıkan temalar ve kodlar.

Kod Sistemi	1. Hafta...	2. Hafta...	3. Hafta...	4. Hafta...	5. Hafta...	6. Hafta...	7. Hafta...	8. Hafta...	9. Hafta...	TOPLAM
▼ DERS SÜRECİ										0
▼ Farkındalık kazanma										0
Mesleki farkındalık		3	11	8	10	9	9	5		55
Kişisel farkındalık			1	1	4			2		8
Çalışma hayatına hazırlama		3	4	6	2	2	2	1		20
▼ BECERİ										0
İletişim kurabilme	16	4	1	8	1		2	2		34
Takım çalışması	2	2	7	2	5		1	1	3	23
Problem çözümlene					7	1	4			12
Yaratıcılığın gelişmesi	3	2		2				1	5	13
Farklı bakış açılarına görebilme	2	7	2	4	1	12	3	2	1	34
Empati kurabilme		3		6	3		2	4		18
Eleştirel düşünebilme			2							2
▼ DUYGUSAL DENEYİM										0
Rahatlamış hissetme	3	2	2	2	1	1		1	1	13
Eğlenmiş hissetme	11	7	4	3	3	2	1	6	7	44
Keyifli hissetme	5	2		1	1			3	1	13
Heyecanlı hissetme	1	1						1		3
Mutlu hissetme	2	2		1				2	1	8
Σ TOPLAM	45	38	34	44	38	27	24	31	19	300

3.2.1. Ders süreci teması

Katılımcı günlüklerinden elde edilen bulgulara göre öğrenciler, süreçsel drama yaklaşımı aracılığıyla kişisel ve mesleki konularda farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrenciler derste yer alan etkinlikler sayesinde çalışma hayatına hazırlandıklarını söylemişlerdir. Temayla ilgili öğrenci görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

K6: 'Farklı bakış açılarından turizmde işçi sorunlarını ele aldık ve herkesin gözünde en çok hangi durumun problem yarattığını, en çok hangi durumlarda işçi ve işveren arasında sorun yaşandığını

gördük. Birçok alanda ortak paydada bulduğumuzu fark ettik. Sorunların sürekli tekrarlandığını ve çözüm için gerçekten bir çalışma yürütülmediğini gördüm. (Turizm Rehberliği 3. Sınıf)

K13: *‘Çinde bulunduğumuz durumu da göz önüne alarak ona göre hareket etmemiz gerektiğini öğrendim. Bu ve bunun gibi yaşayacağımız bir sürü problemle karşılaşacağımı düşünüyorum. Böyle durumlarda bence herkesin iyiliği için en doğru kararı alabilmek önemli. Hem işverenin, insan kaynakları müdürünün hem de iş görenlerin doğru iletişim kurabilmeleri ve olgun kararlar alabilmeleri gerekir.’* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 2. Sınıf)

3.2.2. Beceri teması

Öğrenciler, süreçsel drama yaklaşımının iletişim, takım çalışması, problem çözüme, yaratıcılık, farklı bakış açılarını görebilme, empati kurabilme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili öğrenci görüşleri şu şekildedir:

K5: *‘Gruplarda her birey kendi rolüne odaklanarak senkronize hareket etmeye çalıştı. Bu aşamada bir önceki hafta temelini oluşturduğumuz takım çalışması üzerine geliştirici bir unsurdur.’* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 4. Sınıf)

K8: *‘Aynı olayı farklı kişiliklerle canlandırmak aslında empati yeteneğimizi pekiştiriyor. Patrona, çalışana, stajyere hak vermemi ve ortak çözüme gitmeyi hatırlatıyor.’* (Turizm İşlemeciliği 3. Sınıf)

K10: *‘Birbirimize ne kadar sıkı kilitlensek de bir yolunu bulup tekrar çember olduk. Bu sektörde büyük problemler olabilir ancak önemli olan onları aşmak, yılmamak, elinden gelenin en iyisini yapmak fikrini oluşturdu. Hayat da böyle karmaşık olsa da bir anda problemler çözülebilir.’* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 1. Sınıf)

3.2.3. Duygusal deneyim teması

Öğrenciler süreçsel drama yaklaşımının ele alındığı derslerde rahatlamış; eğlenmiş, keyifli, heyecanlı ve mutlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

K9: *‘Her oyun bir amaca hizmet ettiği gibi eğlendiriyor da.’* (Turizm İşletmeciliği 3. Sınıf)

K13: *‘Benim için farklı bir deneyim oldu. Daha önce bu kadar aktif bir ders yapmamıştım. Derse ilk girdiğim an ve çıktığım an çok farklıydı. Nedense kendimi daha bir mutlu hissettim.’* (Gastronomi ve Mutfak Sanatları 2. Sınıf)

K16: *‘Turizm sektöründe çalışan insanların sıkıntılarını drama aracılığı ile hatırlamış, empati yeteneğimizi geliştirmiş ve kendimizi ifade etme konusunda daha akıcı olduğumuzu düşünüyorum. Düşündüklerimizi aktarabilmek, düz, belirli bir olayı süslemek çok keyifliydi.’* (Turizm Rehberliği Bölümü 4. Sınıf)

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, süreçsel drama yaklaşımından yararlanılarak, kurgusal bir karakter (Ayşe Hanım) etrafında gelişen olayları takip eden öğrencilerin turizm alanında çalışmalarına ilişkin öngörüler geliştirmeleri amaçlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında, öğrencilerin süreçsel drama yaklaşımının uygulandığı dersleri yararlı buldukları ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin, süreçsel drama yaklaşımı aracılığıyla kişisel ve mesleki konularda farkındalık kazanmalarına ve derste yer alan etkinlikler sayesinde çalışma hayatına hazırlanmalarına ilişkin görüşleri hem katılımcı günlüklerinde hem de görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yazmış oldukları katılımcı günlüklerinden ve görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin iletişim, takım çalışması, problem çözüme, yaratıcı düşünme ve farklı bakış açılarını görebilme becerileriyle ilişkili olarak ortak görüşlerinin bulunduğu söylenebilir. Ayrıca, hem katılımcı günlüklerinde hem de görüşmelerde öğrencilerin derste eğlendikleri ve keyifli hissettikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin uygulama süreci ve sonrasında toplanan nitel veri toplama araçlarından benzer temaların ortaya çıkması toplanan verilerin birbiriyle örtüştüğünü gösterir niteliktedir.

Bu araştırmada ortaya çıkan problem çözme, takım çalışması, yaratıcı düşünme, iletişim kurabilme, eleştirel düşünme gibi becerilerin, turizm sektöründe çalışan personelde olması beklenen becerilerle ilişki olarak yapılan çalışmalarla (Hai-yan ve Baum, 2006; Baum ve Devine, 2007; Baum, 2007; Munar ve Montaño, 2009; López-Bonilla, J. M. ve López-Bonilla, L. M., 2014) örtüştüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte, turizm eğitimi ve yaratıcı drama ile ilişki çalışmaları incelendiğinde bu araştırmada ortaya çıkan iletişim ve takım çalışması gibi becerilere ilişkin ortaya çıkan sonuçlar Armstrong'un (2003) rol oynama tekniği ile ilgili çalışmasında ulaştığı sonuçlarla bağdaşmaktadır. Buna ek olarak, iletişim becerisine ilişkin elde edilen sonuçlar Bil'in (2012) turizm sektörü çalışanlarının hizmet içi eğitimi ile ilişkili olarak gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca; empati kurabilme, takım çalışması, iletişim, eleştirel düşünme gibi becerilere ilişkin sonuçlar Sezerel'in (2017) turist rehberleri ile ilgili çalışmasında elde ettiği sonuçlarla da bağdaşmaktadır. Empati kurabilme becerisi Benjamin ve Kline'nin (2019) araştırmasıyla ortaya çıkan sonuçla da örtüşmektedir. Problem çözme, takım çalışması, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, kişisel gelişim, farklı duyu durumları, yaşayarak öğrenme ve farkındalık ile ilgili sonuçların Sezerel ve Özoğul'un (2019) uzman mantosu yaklaşımıyla ilgili yaptıkları çalışmada elde ettikleri sonuçlarla bağdaştığı tespit edilmiştir. Son olarak; yaşayarak ve eğlenerek öğrenme, bilgilerin akılda kalıcı olması, farklı bakış açılarının görülebilmesi ve çalışma hayatına hazırlamaya katkı sağlaması açısından elde edilen sonuçların Özoğul vd.'nin (2019) çalışmalarında elde ettikleri sonuçlarla da örtüştüğü anlaşılmıştır.

Sosyal öğrenme kuramcısı Bandura (1986), bireyin her şeyi doğrudan öğrenmesine gerek olmadığını, başkalarının deneyimlerini gözleyerek de pek çok şeyi öğrenebileceğini belirtmektedir (Demirbaş ve Yağbasan, 2005, s. 368). Bu bağlamda turizm sektöründe çalışan personel sorunlarının ele alındığı süreçsel drama etkinlikleri sırasında öğrencilerin diğer öğrencileri gözlemleyerek de öğrenebildikleri söylenebilir. Sosyal öğrenme kuramına göre, bireyler hayatlarının gidişatında aktif katılımcılardır. Çevrelerinde gelişen olayları sadece seyretmekle yetinen varlıklar değildirler. Bu etkin katılım sürecinde duyuşsal, devinişsel ve bilişsel sistemler, insanların hayatlarına yön ve anlam veren amaçları başarabilmek için kullandıkları araçlardır (Bandura, 1999'dan aktaran Bayrakçı, 2007, s. 200). Bu durumda, süreçsel drama yaklaşımı gibi duyuşsal, devinişsel ve bilişsel sistemleri harekete geçiren ve aktif katılım sağlayan öğretim yöntemlerinin öğrencilerin mesleki yaşamlarında başarılı olmaları için bir araç olarak kullanılabilirliği anlamına gelebilir. Bu araştırmada ayrıca, öğrencilerin yaşantılara dayalı olarak öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Sözel ağırlıklı öğretimde %10 olan hatırlama ve kalıcılık; görselde %30, yaşantılara dayalı öğretimde %90'a ulaşmaktadır (Adıgüzel, 2006, s. 32). Bu doğrultuda, süreçsel drama yaklaşımıyla insan kaynakları yönetimi odağında yaşantılara dayalı öğrenmenin gerçekleştirilmesi öğrencilerin çalışma hayatına hazırlanması açısından önemlidir.

Turizm fakültesinde yer alan üç bölümünden ve farklı sınıf düzeylerinden öğrencilerin bu dersi alması, öğrencilerin kiminin sektörde staj yapmış veya çalışmış olması, kiminin sektör ile ilgili deneyiminin bulunmamasının öğrencilerin akran yoluyla birbirlerinden öğrenmelerine de katkı sağladığı söylenebilir. Turizm sektöründe çalışan personel sorunlarının süreçsel drama yaklaşımı ile ele alınması, öğrencilerin çoğunlukla yaşanan sorunlara yönelik farkındalık kazanmaları ve sektörde çalıştıkları zaman karşılaşılabilecekleri durumları deneyimleyerek öğrenmeleri açısından önemlidir. Süreçsel drama gibi yaşantılara dayalı öğrenme ortamlarında öğrenilen bilgilerin akılda kalıcı olduğu belirtilebilir.

Sonuç olarak, Turizm İşletmeciliği, Turizm Rehberliği ve Gastronomi ve Mutfak Sanatları olmak üzere üç bölümle ilgili olarak sorunların ele alınması ve tartışılması; öğrencilerde turizm sektörü ile ilişkili olarak bütüncül bir bakış açısı yarattığı söylenebilir. Bu araştırma, süreçsel drama yaklaşımı ve turizm disiplini birlikte ele alan ilk araştırma niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla, bu tür araştırmalar daha da geliştirilebilir. Öğrencilerin önerileri de dikkate alınarak uygulama öncesindeki tanışma etkinlikleri iki haftaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Ö. (2006). Yaşantılara dayalı öğrenme, yaratıcı drama ve süreçsel drama ilişkileri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 31-38.

Adıgüzel, Ö. (2016). *Eğitimde yaratıcı drama* (9. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Armstrong, E. K. (2003). Applications of role-playing in tourism management teaching: An evaluation of a learning method. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 2(1), 5-16.
- Baum, T. (2007). Skills and the hospitality sector in a transition economy: The case of front office employment in Kyrgyzstan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(2), 89-102.
- Baum, T. & Devine, F. (2007). Skills and training in the hotel sector: The case of front office employment in Northern Ireland. *Tourism and Hospitality Research*, 7(3-4), 269-280.
- Bayrakçı, M. (2007). Social learning theory and its educational applications. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Benjamin, S. & Kline, C. (2019). How to yes-and: Using improvisational games to improv(e) communication, listening, and collaboration techniques in tourism and hospitality education. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 24, 130-142.
- Best, J. W. ve Kahn, J. V. (2017). *Eğitimde araştırma yöntemleri* (Çev. Ed. O. Köksal). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bil, E. (2012). *Hizmet içi eğitimde yaratıcı drama yönteminin etkililiği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara üniversitesi, Ankara.
- Bowell, P. & Heap, B. S. (2013). *Planning Process Drama: Enriching teaching and learning* (2nd edition). New York: Routledge.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (3th edition). California: SAGE Publications, Inc.
- Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2005). Sosyal öğrenme teorisine dayalı öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin bilimsel tutumlarının kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 363-382.
- Hai-yan, K. & Baum, T. (2006). Skills and work in the hospitality sector: The case of hotel front office employees in China. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 18(6), 509-518.
- Julien, H. (2008). Content analysis. In *The sage encyclopedia of qualitative research methods. Volumes 1 & 2* (pp. 120-121). California: Sage Publications, Inc.
- López-Bonilla, J. M. & López-Bonilla, L. M. (2014). Holistic competence approach in tourism higher education: An exploratory study in Spain. *Current Issues in Tourism*, 17(4), 312-326.
- Munar, A. M. & Montaña, J. J. (2009). Generic competences and tourism graduates. *Journal of Hospitality, Leisure, Sports & Tourism Education (Pre-2012)*, 8(1), 70-84.
- O'Toole, J., Stinson, M., & Moore, T. (2009). *Drama and curriculum: A Giant at the Door*. London: Springer.
- Özoğul, T., Günay Aktaş, S., Sezerel, H. ve Adıgüzel, Ö. (2019). *Turizm eğitiminde yaratıcı drama yönteminin öğrenmedeki rolü*. 3. Uluslararası Turizmin Geleceği: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi (Futourism 2019) Bildiriler Kitabı, Mersin, 26-28 Eylül, ss. 396-401.
- Polat Üzümcü, T. (2015). Otel yöneticilerinin turizm eğitimine yönelik algıları: Kocaeli ili otel yöneticileri üzerinde bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 123-150.

- Polat Üzümcü, T. ve Alyakut, Ö. (2017). Eğitimciler, sektör temsilcileri ve öğrenciler perspektifinden mesleki turizmeğitimine yönelik yapılan çalışmaların değerlendirilmesi. *Journal of Anatolian Cultural Research*, 1(2), 67-84.
- Sezerel H. (2017). *Turizm eğitiminde yaratıcı dramanın uygulanabilirliği var mı?* 1. Uluslararası Turizmin Geleceği: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi (Futourism 2017) Bildiriler Kitabı, Mersin, 28-30 Eylül, ss. 848-856.
- Sezerel, H. ve Özoğul, T. (2019). Öğrenciyi merkeze almak: Turist rehberliği eğitiminde uzman mantosu yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 20(1), 167-197.
- Urdal, M. ve Sü Eröz, S. (2016). *Drama eğitiminin konaklama işletmelerindeki iş görenlerin sosyal yetenekleri üzerindeki etkisi*. 17. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, Muğla, 20-23 Ekim, ss. 120-129.
- Zencir, E. (2017). *Turizm Fakültesi öğretim programlarının değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesi örneği* proje raporu. Proje No: 1506E542. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Zencir, E., Çoşkun, İ. O. ve Günay Aktaş, S. (2016). *Turizm Fakültesi öğretim programlarının değerlendirilmesi araştırması: Anadolu üniversitesi örneği projesinin tanıtımı*. 17. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, 20-23 Ekim, Muğla, ss. 1035-1043.